

STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE A REGIONÁLNY ROZVOJ MIKROREGIÓNU BIELA ORAVA S OHĽADOM NA MIENKU VYBRANÝCH HLAVNÝCH AKTÉROV ÚZEMNÉHO ROZVOJA

Strategic planning and regional development with regard to the opinion
of selected key stakeholders of the area development
of Biela Orava microregion

Stanislava Brnkaľáková¹, Viera Novanská²

¹Mgr. Stanislava Brnkaľáková, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Ústav manažmentu, Vazovova 5, 812 43, Bratislava, e-mail: stanislava.brnkalakova@stuba.sk

²RNDr. Viera Novanská, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra krajinej ekológie, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, e-mail: chrencova@fns.uniba.sk

Abstrakt: Rozvoj regiónov alebo obcí je holistickým procesom, ktorý je zameraný na dosiahnutie pokroku v ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a environmentálnej oblasti. Každý človek má iné názory a predstavy o vývoji regiónu, svojej obce. Aby bol rozvoj územia harmonický, aby zabezpečil ochranu všetkých dôležitých záujmov je veľmi potrebné, aby sa verejnosť spolupodieľala na formovaní územia, aby sa zapájala a vyjadrovala svoje názory na rozvoj územia, ktorý smeruje k zvyšovaniu kvality života obyvateľov. Predkladaný článok prezentuje výsledky dotazníkového prieskumu, ktorého cieľom bolo zistiť pohľad vybraných hlavných aktérov územného rozvoja v mikroregióne Biela Orava na najzávažnejšie problémy a ďalšie smerovanie vývoja územia. Výsledky výskumu priniesli hodnotné informácie o situácii v záujmovom území ako aj o predpokladoch ďalšieho rozvoja mikroregiónu. Územie disponuje vysokou krajinnoeekologickou hodnotou, ktorá môže prispieť k rozvoju územia. Respondenti poukázali však na obmedzenia rozvoja (nedostatok financií, pracovných príležitostí, nezaujímavosť obyvateľov o dianie v obciach) ale aj na možnosti/aktivity (v oblasti vidieckej turistiky, ekoturistiky, služieb), ktoré môžu prispieť k výraznému rozvoju mikroregiónu Biela Orava. Výsledky výskumu môžu slúžiť ako zásobník námetov pre predkladanie projektov zameraných na rozvoj územia z hľadiska environmentálneho, sociálneho a ekonomického aspektu a tiež pre vypracovávanie strategických rozvojových plánov mikroregiónu Biela Orava.

Kľúčové slová: Mikroregión Biela Orava, regionálny rozvoj, strategické plánovanie, dotazníkový prieskum.

Abstract: Region or municipality development is a holistic process aimed at achieving progress in economic, social, cultural and environmental issues. Each person has different opinions and ideas regarding the region or community development. To reach a harmonic territory development and to ensure protection of all important interests, it is necessary for the public to take part in area shaping, to be engaged in this issue and to express their opinions on territory development that leads to increasing the people's quality of life. The given article presents results of a questionnaire survey aimed to find out the opinion of selected key stakeholders of the spatial development in Biela Orava the microregion on the most serious problems and future path for the area development. Survey results have provided valuable information on the situation in the area of interest, as well as on prerequisites for further microregion development. The microregion disposes of a high landscape-ecological value that can contribute to the area development. However, the respondents pointed out some limits of development (lack of funding, job opportunities and lack of citizens' interest in what is happening in the municipalities) but also the opportunities/activities (in the field of rural tourism, eco-tourism, services) that can contribute to a significant development of Biela Orava microregion. Research results can serve as an idea reservoir for calls for projects focused on area development in terms of environmental, social and economic aspects, as well as for strategic development plan preparation of Biela Orava microregion.

Key words: Microregion Biela Orava, regional development, strategic planning, questionnaire.

Úvod

Slovensko, ako väčšina krajín Európskej únie, má vidiecky charakter osídlenia, v ktorom dominuje poľnohospodárska výroba. Regióny orientované na tento druh produkcie ale výrazne zaostávajú a nevytvárajú dostatočné množstvo pracovných príležitostí pre lokálne obyvateľstvo. Medzi regiónmi v Európe, ako aj vo svete vzrastá konkurencia a preto je potrebné vytvoriť podmienky pre urýchlenie procesu integrácie Slovenska do Európskej únie (Sloboda, 2006). Od predstaviteľov samospráv si to vyžaduje, aby dokázali zadefinovať poslanie svojho územia a vedeli vytýčiť stratégie ďalšieho rozvoja.

Komplexný priestorový, ekonomický, sociálny a kultúrny rozvoj Slovenska nemožno realizovať bez aplikácie efektívnej regionálnej politiky a optimalizácie jednotlivých aspektov rozvoja. Rozvoj vo všeobecnosti chápeme ako pozitívnu zmenu podmienenú efektívnym využívaním rozvojových zdrojov. Preto je potrebné akceptovať skutočnosť, že rozvoj obcí je mnohorozmerný rozvoj zahŕňajúci ekonomický, sociálny a územný kontext a taktiež ho treba chápať komplexne, pretože rozvoj obcí je procesom, ktorým sa nevzťahuje len na určitú obec, ale dotýka sa aj územných celkov a systémov, do ktorých obec patrí (Výrostková, 2010).

Regionálnym rozvojom území na Slovensku sa zaoberá regionálna politika, ktorá predstavuje aktívne ovplyvňovanie a koordináciu hospodárskych procesov v územných častiach štátu alebo väčšieho ekonomického priestoru. Regionálna politika sa snaží o ovplyvňovanie rozvoja veľkých územných celkov danej krajiny (alebo viacerých krajín). Jej cieľom je eliminovať narastajúce disparity medzi stagnujúcimi a rozvinutými regiónmi, zveľadiť kvalitu života miestneho obyvateľstva, zabezpečiť vyvážené využívanie zdrojov, odstrániť rozdiely v životných, sociálnych a pracovných podmienkach, podporovať udržateľný rozvoj, udržiavať ekologickú rovnováhu, a tým zabezpečiť komplexnosť rozmachu území v podmienkach udržateľného rozvoja a zvýšenie ich atraktivity pre príchod nových investorov. Tieto ciele dosahuje regionálna politika systematickým pôsobením štátnej správy a samosprávy na centrálnej, regionálnej i miestnej úrovni (Maier, Tódtling, 1998; Stričík, 2011).

Keďže rozrastajúca sa vyspelá spoločnosť kladie čoraz väčší nárok pri realizácii svojich činností na priestor, je potrebné zabezpečiť harmonické spolužitie ľudstva a prírody a zakomponovať plánovanie do bežného života spoločnosti. Regionálny rozvoj je potrebné chápať ako predovšetkým súbor ekonomicko-sociálnych procesov prebiehajúcich v prírodno-spoločenskom prostredí regiónu, ktoré by mali využívať, ale i rešpektovať podmienky a zvláštnosti tohto prostredia (Klamár, 2007). Cieľom strategického, územného a krajinného plánovania je vyťažiť z disparít regiónov čo najviac a vyzdvihnúť tak ich unikátnosť, no zároveň vytvoriť takú dlhodobú stratégiu rozvoja územia, aby sa zabezpečilo jeho racionálne a optimálne využívanie s dodržiavaním princípov udržateľnosti, ochrany prírodných a kultúrnych hodnôt (Štepánková, Heinischová, 2009).

Strategické plánovanie sa postupne stalo významným predmetom záujmu predstaviteľov miest a obcí pri utváraní koncepcií ich rozvoja. Každé mesto či obec má prvoradý záujem dôstojne obstať vo vzájomnej konkurencii ostatných miest či obcí, a preto nevyhnutne potrebuje mať svoju stratégiu, ako dosiahnuť požadovaného rozvoja. Strategické plánovanie ako kvalifikovaný odhad budúcnosti bezpochyby patrí k modernej spoločnosti (Vanhove, 1999). Predstavuje systematický spôsob ako organizovať zmeny a vytvárať v celej spoločnosti spoločnú víziu pre rozvoj regiónu. V celom jeho procese je potrebné hľadanie spoločného konsenzu partnerov, decentralizované rozhodovanie a participácia miestneho obyvateľstva, ktoré dôverne riešené územie pozná a do plánovacieho procesu môže priniesť tzv. „interné know-how“. Ide o tvorivý proces, ktorý určí problémové oblasti a nájde zhodu ohľadom

stanovených cieľov a opatrení, ktoré ak budú naplnené, pomôžu riešiť situáciu v týchto problémových oblastiach (Berman 1998; Klamár, 2007).

Vzhľadom k spoločenskej závažnosti a aktuálnosti problematiky strategického plánovania a regionálneho rozvoja upiera k nej vo svojich prácach pozornosť stále väčší počet odborníkov (napr. Ruttan, 1984; Mintzberg, 1994; Berman, 1998; Turnock, 2000; Blažek, Uhlíř, 2002; Klamár, 2007; Wokoun et al., 2008), ktorí sa zaoberajú integrovaným, regionálnym rozvojom vidieka, úspechmi aj obmedzeniami komunitného rozvoja a zároveň teoreticko-metodologickou stránkou strategického plánovania. Medzi základné kroky procesu strategického plánovania regionálneho rozvoja patria: analýza územia a prieskum názorov obyvateľstva, SWOT analýza, problémová analýza, strategická vízia, stanovenie strategických a špecifických cieľov, určenie opatrení a priorít, realizácia a monitoring.

Predpokladom úspešnosti celého procesu strategického plánovania je otvorenosť, transparentnosť a systematický prístup. Úspech závisí aj od systematickej komunikácii s verejnosťou a od pestrosti zainteresovaných aktérov. Do procesu strategického plánovania je potrebné zapojiť čo najširší okruh občanov s potrebnými znalosťami, skúsenosťami a s rozdielnymi pohľadmi na budúcnosť mesta, obce alebo regiónu (Chrenšcová, 2005).

1 Metodika

Cieľom skúmania bolo, prostredníctvom dotazníkového výskumu, zistiť pohľad hlavných aktérov rozvoja na obmedzenia a možnosti rozvoja obcí v mikroregióne Biela Orava založenom na princípoch udržateľnosti a vzájomnej spolupráci.

Výber respondentov bol cieleň. Základný súbor tvorili miestni a mikroregionálni predstavitelia rozhodovacej sféry a mienkotvorné osobnosti. Oslovených bolo 92 respondentov. Vyplnené dotazníky sme získali od všetkých oslovených respondentov (100 % návratnosť). Štatistický súbor tvorilo celkovo 92 respondentov ($n = 92$) z mikroregiónu Biela Orava. Respondenti boli predstavitelia miestnej samosprávy (23 starostov vidieckych obcí a primátor mesta), predstavitelia Správy CHKO Horná Orava (2), Združenia Babia hora (2), Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Námestove (2) a nezávislé osobnosti s dobrým prehľadom o miestnych, resp. mikroregionálnych problémoch. Išlo o zástupcov školstva (32) a podnikateľského sektora (30), ktorí poznajú problémy, potreby a rozvojové potenciály obce, mikroregiónu a svojou činnosťou sa podieľajú na rozvoji územia, na rozvoji vzdelanosti a vedy. Výskumu sa zúčastnilo 39 % mužov a 61 % žien. Priemerný vek respondentov bol v rozmedzí od 39,5 rokov do 44 rokov. Zastúpení boli respondenti s vysokoškolským vzdelaním I. stupňa (2 %) a II. stupňa (64 %), stredným vzdelaním s maturitou (33 %) a stredným vzdelaním bez maturity (1 %).

Pre účely výskumu bola vybraná technika dotazníkového prieskumu, ktorá je vhodná najmä pri hromadnom získavaní informácií, ale aj názorov a postojov k problémom od veľkého počtu respondentov (Halašová, 2001). Štruktúra dotazníka bola zostavená na základe štúdií zameraných na percepciu obyvateľov v súvislosti s udržateľným a regionálnym rozvojom (napr. Huba, Ira, 2000; Ira et al., 2005). Dotazník pozostával z uzavretých otázok/položiek a z otázok polouzavretých, niektoré z nich poskytovali možnosť výberu jednej alebo viacerých odpovedí.

Zber dát sa uskutočnil počas rokov 2012-2013. Respondenti boli osobne individuálne alebo elektronicky (e-mailom) oslovení a požiadaní o vyplnenie dotazníka.

2 Charakteristika záujmového územia

Mikroregión Biela Orava s rozlohou 690,5 km² patrí do regiónu Orava (Horná Orava), najsevernejšieho a najchladnejšieho regiónu Slovenskej republiky. Administratívne patrí do Žilinského kraja. Na severe, severozápade a severovýchode hraničí s Poľskom, na západe s okresom Čadca, na juhu s okresom Dolný Kubín a na juhovýchode s okresom Tvrdošín.

Mikroregión Bielej Oravy tvorí 24 obcí (Námestovo, Babín, Beňadovo, Bobrov, Breza, Hruštín, Klin, Krušetnica, Lokca, Lomná, Mútne, Novot', Oravská Jasenica, Oravská Lesná, Oravská Polhora, Oravské Veselé, Rabča, Rabčice, Sihelné, Ťapešovo, Vasil'ov, Vavrečka, Zákamenné a Zubrohlava), z toho štatút mesta má 1 obec (Námestovo). Na území žilo na konci roku 2011 spolu 59 885 obyvateľov, z toho 49,6 % žien. Z hľadiska národnostnej štruktúry je územie homogénnym územím s prevahou obyvateľstva slovenskej národnosti (97,3 %). V mikroregióne prevažuje obyvateľstvo rímsko-katolíckeho vierovyznania (95,2 %). Vekovú štruktúru obyvateľstva charakterizuje vysoké zastúpenie obyvateľov v produktívnom veku (63,29 %) (ŠÚ SR, 2011).

Územie predstavuje pestrú mozaiku biotopov od vodnej plochy Oravskej vodnej nádrže a tečúcich vôd povodí Bielej Oravy, cez rašeliniská (vrchoviská a slatiny), rozľahlé lúky a pasienky, komplexy smrekových lesov až po vysokohorské biotopy subalpínskeho a alpínskeho stupňa na Babej hore. Centrálna a východná časť územia je charakteristická striedaním lesov a poľnohospodárskej pôdy s vidieckym osídlením. Z klimatického hľadiska patrí mikroregión k najchladnejším a na zrážky najbohatším oblastiam Slovenska. Takmer celé územie spadá pod Chránenú krajinnú oblasť Horná Orava (22 obcí a okresné mesto). Chránená krajinná oblasť Horná Orava bola zriadená vyhláškou MK SSR č. 110/1979 Zb. zo dňa 12. júla 1979 v znení Zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. a novelizovaná vyhláškou MŽP SR č. 420/2003 Z. z. zo dňa 29. septembra 2003. Ochrana prírody a krajiny je zameraná na zachovanie pôvodných lesných komplexov a na vzácne rastlinné a živočíšne spoločenstvá (Trnka, Kopilec, 2007).

Územie je využívané najmä pre lesné hospodárstvo, poľnohospodárstvo (predovšetkým živočíšna výroba) a poľovníctvo. Pozornosť je venovaná aj rozvoju služieb v cestovnom ruchu, ktorý sa v lete orientuje najmä do oblasti Oravskej priehrady, ktorá sa stala vyhľadávaným rekreačným a športovým strediskom. Územie poskytuje dobré podmienky pre pešiu turistiku, ktorá je významnejšia na hrebeňoch Oravských Beskýd a cykloturistiku. V zimných mesiacoch je tu široká ponuka lyžiarskych aktivít, rozmiestnená rovnomerne po celom území – od Oravskej Lesnej až po Oravskú Polhoru. Územie je charakteristické existenciou bohatých ľudových tradícií, zachovaním tradičných remesiel a kultúrneho dedičstva (Chrenšcová, 2009).

3 Výsledky

Získané údaje z dotazníkov od 92 respondentov sme vyhodnotili kvantitatívne. V tabuľkách uvádzame počet odpovedí v absolútnych a relatívnych početnostiach (%).

Na úvod boli respondentom položené otázky „Aké sú výhody bývania vo vašej obci?“ a „Aké sú nevýhody bývania vo vašej obci?“ Otázky/položky v dotazníku poskytovali respondentom možnosť výberu viacerých odpovedí. Vyhodnotenie odpovedí reprezentujú tabuľky 1 a 2 (počet odpovedí/rozsah skúmaného súbor = relatívna početnosť).

Tab1 Hlavné výhody bývania v obci

Tab1 Main advantages of the living in the municipality

Výhody bývania v obci	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
pokojný život	47	51
blízky kontakt s prírodou	43	47
dopravná dostupnosť	21	23
pracovné príležitosti	12	13
kvalita poskytovaných služieb	9	10
možnosti podnikania	7	8
rekreačné príležitosti	4	4
možnosť bývania v rodinnom dome	3	3
iné	0	0

Z tabuľky 1 vyplýva, že respondenti za hlavné výhody bývania v obci/mikroregiónne považujú predovšetkým pokojný život (51 %), blízky kontakt s prírodou (47 %) a dopravnú dostupnosť zabezpečenú cestnými komunikáciami do centier ich aktivít (23 %).

Na otázku „Aké sú nevýhody bývania vo vašej obci?“ odpovedali respondenti nasledovne (Tab 2).

Tab2 Hlavné nevýhody bývania v obci

Tab2 Main disadvantages of the living in the municipality

Nevýhody bývania v obci	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
nedostatok pracovných príležitostí	40	43
nedostatok služieb	25	27
nedostatočný spoločensko-kultúrny život	25	27
zlé dopravné možnosti do strediska obvodnej štátnej správy - obvodných úradov	8	9
vysoké finančné nároky na bývanie	7	8
vysoká intenzita nákladnej a kamiónovej dopravy	6	7
zlá kvalita životného prostredia	4	4
zvýšená kriminalita	1	1
iné: dlhé vykurovacie obdobie	2	2
iné: zlé medziľudské vzťahy	2	2

Za najväčšie nevýhody bývania v obci respondenti považujú nedostatok pracovných príležitostí (43 %), nedostatok služieb (27 %) a aktivít pre spoločenský a kultúrny život (27 %).

Zaujímalo nás tiež, v čom vidia respondenti hlavné rozvojové možnosti obce/mikroregiónu, ktoré by prispeli k skvalitneniu ich života a v čom vidia hlavné obmedzenia v rozvoji.

Tabuľka 3 ilustruje sumár odpovedí respondentov na otázku: „V čom vidíte hlavné rozvojové možnosti obce/mikroregiónu?“ Otázka/položka v dotazníku poskytovala respondentom možnosť výberu viacerých odpovedí (počet odpovedí/rozsah skúmaného súbor = relatívna početnosť uvedená v tabuľke 3).

Tab 3 Hlavné rozvojové možnosti obcí/mikroregiónu

Tab 3 Main opportunities for municipalities/microregion development

Hlavné rozvojové možnosti územia	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
vidiecka turistika	45	49
ekoturistika	35	38
služby	30	33
tradície a tradičné remeslá	27	29
poľnohospodárstvo	25	27
lesné hospodárstvo	13	14
pre životné prostredie nezávadné prevádzky	12	13
využívanie miestnych zdrojov	7	8
kultúrne pamiatky	6	7
iné	0	0

Hlavné rozvojové možnosti (najväčší potenciál rozvoja) vidia respondenti z obcí mikroregiónu Biela Orava najmä v rozvoji vidieckej turistiky (49 %), ekoturistiky (38 %), v rozvoji služieb (33 %) a tradičných remesiel (29 %).

Podobne ako k možnostiam rozvoja sa respondenti vyjadrovali aj k obmedzeniam rozvoja obcí/mikroregiónu. Tabuľka 4 ilustruje sumár odpovedí respondentov na otázku: „V čom vidíte hlavné obmedzenia v rozvoji obce/mikroregiónu?“ Otázka/položka v dotazníku poskytovala respondentom možnosť výberu viacerých odpovedí (počet odpovedí/rozsah skúmaného súbor = relatívna početnosť uvedená v tabuľke 4).

Tab 4 Hlavné obmedzenia v rozvoji obcí/mikroregiónu

Tab 4 Main limits of municipalities/microregion development

Hlavné obmedzenia rozvoja územia	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
nedostatok financií	55	60
nedostatok pracovných príležitostí	39	42
nezáujem/pasivita obyvateľov	30	33
obec je súčasťou málo rozvinutého regiónu	21	23
nevýhovujúce právne predpisy	11	12
nevýkonná samospráva	8	9
obec sa nachádza v chránenom území	7	8
iné: nedobudovaná infraštruktúra	2	2

Hlavné obmedzenia v rozvoji vidia respondenti z mikroregiónu Biela Orava najmä v nedostatku financií (60 % respondentov), v nedostatku pracovných príležitostí (42 %), v nezájme obyvateľov o dianie v obci (33 %) a v skutočnosti, že obec je súčasťou málo rozvinutého regiónu (23 %).

Respondentom boli položené tiež otázky „Aké sú súčasné najzávažnejšie problémy v obci/mikroregióne?“ a „Ktoré aktivity by prispeli k rozvoju obce/mikroregiónu?“ Otázky/položky v dotazníku poskytovali respondentom opäť možnosť výberu viacerých odpovedí.

Súčasné najzávažnejšie problémy v obciach/mikroregióne Biela Orava z pohľadu respondentov prináša tabuľka 5.

Tab 5 Najzávažnejšie problémy v obci/mikroregióne
Tab 5 The most serious problems in the municipality/microregion

Problémy v obci/mikroregióne	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
nedostatok pracovných príležitostí	44	48
zlý stav ciest a chodníkov	33	36
nevyriešené majetkovo-právne vzťahy	31	34
nedobudovaná kanalizácia	25	27
chýbajúce služby	19	21
prítomnosť nelegálnych skládok odpadu	18	20
slabá participácia verejnosti na verejnom dianí	16	17
neobhospodarovaná poľnohospodárska pôda	14	15
nedostatok rekreačných zariadení	12	13
slabá spolupráca medzi verejnosťou a samosprávou na riešení problémov (napr. pri riešení problémov v životnom prostredí)	11	12
nedostatočné protipovodňové opatrenia	7	8
nedobudovaný vodovod	6	7
nedostavaná čistiareň odpadových vôd	2	2
iné: zhoršené medziľudské vzťahy	1	1
iné: nezáujem o vzdelávanie sa	1	1

Respondenti za súčasné najzávažnejšie problémy v obci/mikroregióne označili najmä nedostatok pracovných príležitostí (48 %), zlý stav ciest a chodníkov (36 %), nevyriešené majetkovo-právne vzťahy (34 %) a nedobudovanú kanalizáciu v obciach (27 %).

Prehľad odpovedí hlavných aktérov rozvoja na otázku „Ktoré aktivity by prispeli k rozvoju obce/mikroregiónu?“ prináša tabuľka 6.

Tab 6 Aktivita prispievajúce k rozvoju
Tab 6 Activities contributing development

Rozvojové aktivity	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
aktivity zamerané pre rozvoj cestovného ruchu	45	49
nová bytová výstavba	33	36
zlepšenie propagácie obce	28	30
vybudovanie športovísk (ihriská, tenisové kurty a pod.)	27	29
vybudovanie záujmových centier	25	27
rekonštrukcia kultúrnych a historických cenných objektov (kostoly, kaštieľe a pod.)	22	24
skvalitnenie obchodnej vybavenosti a služieb	19	21
vybudovanie stravovacích a ubytovacích zariadení	15	16
zvýšenie efektívnosti poľnohospodárskej produkcie (zavádzanie nových technológií)	15	16
rekonštrukcia starých domov	12	13
príchod nového investora na územie CHKO	12	13
začlenenie odborníkov z rôznych odborov do aktivít miestnej samosprávy	10	11
vybudovanie veľkých obchodných centier v blízkosti Vašej obce	3	3
zvýšenie záujmu miestneho obyvateľstva o dianie v obci	3	3
iné	0	0

Z odpovedí vyplynulo, že k rozvoju obce/mikroregiónu by prispeli predovšetkým aktivity podporujúce rozvoj cestovného ruchu (49 %). Respondenti zdôraznili tiež potrebu novej bytovej výstavby (36 %), lepšiu propagáciu územia (30 %), zlepšenie a vytvorenie nových zariadení pre oddych a voľný čas: vybudovanie športovísk (29 %) a záujmových centier (25 %).

Spolupráca je veľmi dôležitým faktorom regionálneho rozvoja. Zaujímalo nás preto, ktoré subjekty sa podieľajú na rozvoji a skvalitňovaní života v obciach, aká je spolupráca na miestnej/mikroregionálnej úrovni a medzinárodnej úrovni.

Na otázku „Ktoré subjekty sa zapájajú do rozvoja obce/mikroregiónu?“ odpovedali respondenti nasledovne (Tab 7). Respondenti vyberali z viacerých možností, teda mohli zaškrtnúť viacero odpovedí.

Na zlepšovaní kvality života v obci participuje podľa respondentov záujmového územia najmä samospráva obce (74 %). Aktívni sú miestni obyvatelia (43 %), podnikatelia (34 %), miestne združenia (20 %). Respondenti uviedli aj subjekty: mimovládne organizácie (10 %), správa CHKO (9 %) a školské zariadenia (7 %).

Tab 7 Subjekty zapájajúce sa do rozvoja obce/mikroregiónu z pohľadu respondentov

Tab 7 Bodies involving in the development of the municipality/microregion from the perspective of respondents

Subjekty zapájajúce sa do rozvoja obce/mikroregiónu	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
miestna samospráva	68	74
miestni obyvatelia	40	43
podnikatelia	31	34
miestne združenia	18	20
mimovládne organizácie	9	10
správa CHKO	8	9
iné: školské zariadenia	6	7

Úroveň spolupráce na miestnej/mikroregionálnej úrovni a medzinárodnej úrovni z pohľadu respondentov vyjadrujú tabuľky 8 a 9.

Tab 8 Úroveň spolupráce medzi obcami/mikroregiónmi

Tab 8 Level of cooperation between municipalities/microregions

Kategórie odpovedí	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
výborná	2	2
veľmi dobrá	7	8
dobrá	41	45
pasívna	17	18
neviem posúdiť	25	27

Úroveň spolupráce medzi obcami hodnotí 45 % respondentov ako dobrú, 18 % ako pasívnu, 8 % ako veľmi dobrú a len 2 % ako výbornú. K otázke sa nevedelo vyjadriť až 27 % respondentov.

Odpovede respondentov na cezhraničnú spoluprácu ilustruje tab. 9.

Tab 9 Úroveň cezhraničnej spolupráce medzi obcami/mikroregiónmi

Tab 9 Level of cross-border cooperation between municipalities/microregions

Kategórie odpovedí	Hlavní aktéri rozvoja	
	počet odpovedí	%
výborná	6	7
veľmi dobrá	9	10
dobrá	40	43
pasívna	17	18
neviem posúdiť	20	22

Cezhraničnú spoluprácu hodnotilo 43 % respondentov ako dobrú a 18 % ako pasívnu. Len 10 % považuje spoluprácu na medzinárodnej úrovni za veľmi dobrú a 7 % za výbornú. K otázke sa nevedelo vyjadriť 22 % respondentov.

Záver

Súčasný trendy rozvoja štátov Európskej únie, akými sú hospodársky rozvoj, nárast finančného kapitálu, či snaha o zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva, spôsobili v mnohých územiach negatívne zmeny v životnom prostredí. Rozvoj krajín nemožno stotožňovať len s predstavou ekonomického rastu. Je prirodzené, že človek využíva krajinu pre uspokojovanie a napĺňanie svojich potrieb, ale taktiež je nevyhnutnosťou, aby poznal jej potenciál a limity a využíval prírodné zdroje racionálne, podľa princípov udržateľného rozvoja. Dosiahnuť harmóniu vo vzájomných vzťahoch medzi prírodnými a ľudskými, odvetvovými a štrukturálnymi aspektmi rozvoja na všetkých úrovniach si vyžaduje celostný prístup k rozvoju územia a práve strategické plánovanie je vhodným nástrojom ako tento cieľ, rovnováhu, dosiahnuť. Pre správny rozvoj územia je cieľom strategického plánovania vytvoriť spoločnú víziu napredovania územia na základe kolektívneho konsenzu všetkých dotknutých partnerov, do ktorých bezpochyby patrí aj miestne obyvateľstvo bývajúce v území a denne využívajúce jeho služby (Blašková, 2005; Marshall, 1993). Strategické plánovanie môžeme považovať za mocný nástroj, ktorý spojí na ceste za spoločným cieľom širokú verejnosť. Potrebné je klásť dôraz na fakt, že strategický plán, ktorý je výsledkom procesu strategického plánovania, musí patriť celej obci a byť podporovaný občanmi (Berman, 1998).

Výsledky dotazníkového výskumu priniesli informácie o situácii v mikroregióne Biela Orava a poukázali na pohľad obyvateľstva na ďalšie smerovanie vývoja územia.

Z odpovedí respondentov vyplynulo, že hlavnými výhodami bývania v mikroregióne Biela Orava je pokojný život a blízky kontakt s prírodou. To, že si naozaj vážia nenarušenú oravskú prírodu a súkromie, ktoré im vidiecky život ponúka, no zároveň sú si vedomí potreby napredovania mikroregiónu, potvrdili aj vo vízii ďalšieho smerovania rozvoja územia Bielej Oravy. Z odpovedí je zrejmé, že hlavné možnosti rozvoja obcí vidia vo vidieckej turistike, ekoturistike, v rozvoji služieb a tradičných remesiel. Na základe týchto odpovedí je jednoznačné, že dopady na životné prostredie by boli menšie ako v prípade rozvoja masového turizmu. Mikroregión by si tiež zachoval svoju jedinečnosť a tradičný spôsob života miestneho obyvateľstva, kopaničiarske osídlenie. Tento typ osídlenia je síce v súčasnosti pre existujúce sídla nevýhodné, ale dobudovaním infraštruktúry, zatraktívením tohto územia o neobyčajné ubytovacie zariadenia (hotely v prírode) a predajom domácich výrobkov turistom, by sa územie stalo pozoruhodným a lákavým. Za obmedzenia budúceho rozvoja mikroregiónu pokladajú respondenti nedostatok finančných prostriedkov v obciach, nedostatok služieb a nevyhovujúce podmienky pre spoločenský a kultúrny život. Podľa respondentov spôsobuje stagnáciu rozvoja územia aj nedostatok pracovných príležitostí, nezáujem obyvateľstva o dianie v obci a skutočnosť, že obec je súčasťou málo rozvinutého regiónu. Aby sa mikroregión stal atraktívnym nielen pre turistov, či investorov, ale aj pre miestne obyvateľstvo, je potrebné podľa respondentov vybudovať športoviská a záujmové centrá so širokou škálou ponúkaných služieb. Podľa vyjadrenia respondentov by k ekonomickému rastu územia a tým aj skvalitneniu života miestneho obyvateľstva veľkou mierou prispelo aj zlepšenie marketingu a zvýšenie propagácie územia.

Mikroregióny spomedzi všetkých kategórií regiónov dosahujú najvyšší stupeň integrity. Na jej dosiahnutie je nutné vytvorenie takého spoločenstva, ktoré je typické intenzívnou spoluprácou obcí v zastúpení všetkých sektorov, vybudovanie vzájomnej dôvery, delenie si kompetencií a zdieľanie spoločných problémov i ziskov (Bašovský, Lauko, 1990). Dotazníkový prieskum ukázal, že v mikroregióne sa do rozvojových aktivít územia angažuje najmä samospráva, ale istý podiel majú aj miestni obyvatelia a podnikatelia. Úroveň

spolupráce mikroregionu s okolitými obcami, či mikroregionmi hodnotia respondenti ako dobrú, i keď značná časť opýtaných nevedela k tejto otázke zaujať stanovisko. Rovnaká situácia nastala aj v prípade posudzovania cezhraničnej spolupráce.

Dosiahnutie rozvoja mikroregionu, zvýšenie životnej úrovne miestneho obyvateľstva a súčasne zachovanie identity Bielej Oravy nie je možné bez recipročnej komunikácie. Vďaka spoločným projektom, aktivitám a plánom, či už slovenských, alebo cezhraničných, v sfére rozvíjania cestovného ruchu, kultúrneho života, či vzdelávania a výskumu je možné budovať intenzívnejšiu a integrovanú spoluprácu. Rozvoj kooperácie podporí väčšia aktivita v združeniach, do ktorých Biela Orava patrí (Združenie miest a obcí Slovenska, Združenie miest a obcí Bielej Oravy a Euroregionu Beskydy). Komunikáciu s miestnym obyvateľstvom a jeho participáciu na plánovacích procesoch považujeme tiež za jeden z predpokladov skvalitnenia života, ochrany prírody a udržateľného rozvoja mikroregionu.

Prezentované zistenia poukazujú na potrebu podpory miestnej integrity a systematického prístupu k riešeniu environmentálnych, sociálnych a ekonomických problémov. Získané výsledky možno využiť pri konštruktívnej komunikácii s verejnosťou a pre efektívnu participáciu verejnosti na plánovacích procesoch a riešeníach, smerujúcich k udržateľnému rozvoju. Výsledky môžu byť podnetné pri spracovaní nových rozvojových plánov, programov, či strategických koncepcií pre samosprávy obcí, ako aj pre podnikateľskú sféru a združenia. Pri budovaní vzájomných partnerstiev rôznorodých subjektov môžu získané údaje slúžiť ako zdroj ideí pri predkladaní projektov. Výsledky dotazníkového výskumu môžu byť inšpiráciou ako pre širokú odbornú, tak aj pre laickú verejnosť, lokálne obyvateľstvo, ktoré v problematike udržateľného rozvoja zohráva významnú úlohu.

Literatúra

- BAŠOVSKÝ, O. – LAUKO, V. 1990. *Úvod do regionálnej geografie*. Bratislava : SPN Bratislava, 118 s. ISBN 80-08-00278-6.
- BERMAN, N. L. 1998. *Průvodce strategickým plánováním*. Praha : Berman Group, s. 48.
- BLAŠKOVÁ, M. 2005. *Strategické plánovanie. Vývoj a vybrané problémy*. Vydavateľstvo : Ekonóm, 144 s. ISBN 80-225-199-28.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. 2002. *Teorie regionálního rozvoje*. Praha : Karolinum, 211 s. ISBN: 80-246-0384-5.
- HALAŠOVÁ, M. 2001. *Výskumné metody v environmentálnej výchove. Spoločenskovedná časť*. Banská Bystrica : Fakulta prírodných vied Univerzity Mateja Bela, 55 s. ISBN 80-8055-488-9.
- HUBA, M. – IRA, V. 2000. *Stratégia trvalo udržateľného rozvoja vo vybraných regiónoch*. Bratislava : STUŽ/SR, 192 s. ISBN 80-968415-2-1.
- CHRENŠČOVÁ, V. 2005. Strategické a rozvojové plány regiónu Horná Orava. In *Rozvojové plány obcí na Slovensku : výber z analýz stavu*. Bratislava : Peter Mačura-PEEM, s. 55-58. ISBN 80-89197-40-X.
- CHRENŠČOVÁ, V. 2009. *Udržateľný rozvoj v chránenom území environmentálne, sociálne a ekonomické aspekty (prípadová štúdia na území CHKO Horná Orava)*. Dizertačná práca. Bratislava : Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, 199 s.
- IRA, V. – HUBA, M. – PODOLÁK, P. 2005. Udržateľný rozvoj BR Poľana s ohľadom na mienku vybraných hlavných aktérov v území. In Sláviková, D. (ed.): *Biosférická rezervácia Poľana po 15-tich rokoch*. Zvolen : Technická univerzita, s. 219-227. ISBN 80-228-1510-1. (Ira et al., 2005)
- KLAMÁR, R. 2007. *Strategické plánovanie rozvoja mikroregionu Ptava*. 1. vydanie. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 210 s. + 2 mapy. (Geografické práce; č. 12). ISBN 978-80-8068-604-8.

- MAIER, G. – TÖDTLING, F. 1998. *Regionálna a urbanistická ekonomika. Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava : Elita, 320 s. ISBN 80-8044-049-2.
- MARSHALL, T. 1993. Regional environmental planning: Progress and possibilities in Western Europe. *European Planning Studies*. roč. 1, č. 1. Oxford UK, s. 69-90. DOI: 10.1080/09654319308720195.
- MINTZBERG, H. 1994. Rise and fall of strategic planning. Great Britain : Prentice Hall Europe, s. 5-87. ISBN 10: 0-273-65037-9.
- RUTTAN, V. W. 1984. Integrated rural development programmes: a historical perspective. *World Development*, roč. 12, č. 4. s. 393-401.
- SLOBODA, D. 2006. Slovensko a regionálne rozdiely. Bratislava : Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2006. 49 s. [online] marec 2013. [cit. marec 2013]. Dostupné na internete <http://www3.ekf.tuke.sk/re/Disparity%20a%20perifernost/Regionalne%20disparity/Slovensko_a_regionalne_rozdiely.pdf>.
- STRIČÍK, M. 2011. *Regionálny rozvoj*. Bratislava : EKONÓM, 132 s. ISBN 978-80-225-3173-3.
- ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR, 2011. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011*. [cit. marec 2013]. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=50355>.
- ŠTEPÁNKOVÁ, R. – HEINISCHOVÁ, M. 2009. *Urbanizmus a územné plánovanie*. Nitra : SPU, 144 s. ISBN 80-225-1992-8.
- TRNKA, R. – KOPILEC, R. (eds.) 2007. *Horná Orava – európsky významné chránené územie*. Banská Bystrica : Štátna ochrana prírody SR, 135 s. ISBN 978-80-89310-40-1.
- TURNOCK, D. 2000. *Globalisation: regional and rural development in Eastern Europe*. In Domanski, B. (ed.): *Studies in local and regional development*. Krakow : Institute of Geography of the Jagiellonian University, *Prace Geograficzne, zeszyt 106*, s. 7-34. [cit. november 2013]. Dostupné na http://www.pg.geo.uj.edu.pl/documents/3189230/4676052/2000_106_7-34.pdf.
- VANHOVE, N. 1999. *Regional Policy: a European Approach, theory and practice*. Aldershot : Ashgate, 636 s.
- Vyhláška MK SSR č. 110/1979 Zb. zo dňa 12. júla 1979 v znení Zákona NR SR č. 287/1994 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránená krajinná oblasť Horná Orava.
- Vyhláška č. 420/2003 Z. z. Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 29. septembra 2003, ktorou sa ustanovuje územie Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava a jej zóny.
- VÝROSTKOVÁ, E. 2010. *Regionálna ekonomika a rozvoj*. Bratislava : Iura Edition, 364 s. ISBN 978-80-8078-361-7.
- WOKOUN, R., et al. 2008. *Regionální rozvoj* (Východiska regionálního rozvoje, regionální politiky, teorie, strategie a programování). 1. vyd. Praha : Linde, 480 s. ISBN 978-80-7201-699-0.